

Trocha ekonomie může vést k paradoxním a nesmyslným závěrům. Ale hluboké pochopení ekonomie nás přivede zpět ke zdravému rozumu.

Henry Hazlitt

Dvě prizmata pro nahlížení na problémy Číny

TYLER COWEN

Čína čelí několika závažným ekonomickým problémům a to, jak na ně Peking odpoví – nebo neodpoví –, by mohlo významně pohnout globální ekonomikou.

Zprvé, bublina na čínském trhu s nemovitostmi splaskává. Ale vypadá to, že tamní ekonomika také trpí na to, čemu my ekonomové říkáme přebytečná kapacita – přemíra investic do kapitálových statků, ať už ve formě továren, maloobchodních prodejen nebo infrastruktury.

Takže co teď? Odpověď závisí na vaší škole ekonomického myšlení.

Keynesiánská ekonomie má za to, že agregátní poptávka – suma veškeré spotřeby, investic, vládních nákupů a čistého vývozu – řídí stabilitu a že vláda v těžkých časech pomoci může a měla by. Ale rakouský pohled, rozvinutý rakouskými ekonomy Ludwigem von Misesem a Friedrichem A. Hayekem a prosazovaný dnes mnoha libertariány a konzervativci zdůrazňuje, že politika vlády často věci zhorší, místo aby je zlepšila.

Ekonomové všech barev se shodnou,

že Čína může splasknout. John Maynard Keynes ve 30. letech zdůrazňoval nebezpečí spekulativních bublin a vypadá to, že Čína určitě jednu takovou má na svém trhu s realitami.

Keynesiánci by řekli, že Peking má nástroje na podpoření agregátní poptávky. Mohl by např. upravit úrokové míry a požadavky na minimální rezervy bank, instruovat státem vlastněné banky, aby nepřestávaly půjčovat, nebo by mohl použít něco z tří biliónů dolarů, které má v devizových rezervách. Vypadá to také, že vláda má spoustu projektů ve stavebnictví a infrastrukturu, které jsou připraveny ke spuštění a které by mohly pomoci ekonomice doplachtit k měkkému přistání a potom k opětovnému odrazu.

Rakouský pohled představuje strašidelnější úvahu. Čína investuje 40–50 procent svého národního důchodu. Ale

je těžké investovat tolik peněz chytře, obzvlášť v prostředí ekonomického favoritismu. A tato míra investic je vůbec uměle vysoká.

Peking je často obviňován z manipulací s hodnotou svojí měny renminbi, aby doval svůj zpracovatelský průmysl. Vláda také lije domácí úspory do národního bankovního systému a přiděluje dotace politicky oblíbeným firmám a je nejspíš posedlá stavěním infrastruktury. Tohle všechno naklání ekonomiku do zvláštního směru.

Rakouský přístup nabízí variantu, že neexistuje způsob, jakým by Čína mohla dobře využít dost ze svých předetovaných investic. Nejprve vytvoří hodně pracovních míst a výnosů, ale jak postoupí hospodářský cyklus, stále další mezní investice přestávají být hodnotné a jsou náchylnější
(Pokračování na str. 2)

Regulace z EU nevyhnutelně způsobí další krach

DANIEL HANNAN

Evropský parlament opět zasedá a pokračuje, jako by se za jeho zdi nechumelilo. José Manuel Durão Barroso volá po federaci a novém světovém pořádku. Europoslanci regulují soukromá odvětví, jejichž chodu sotva rozumí.

Jejich hlavním cílem je tentokrát sektor finančních služeb, který jim připadá záhadný, a zároveň jim nahánějí hrůzu. Nepřekvapí vás, že jejich návrhy odvedou firmy z celé EU a z Londýna obzvlášť. Možná vás ale překvapí, že těmi návrhy také mnohem pravděpodobněji způsobí další bankovní kolaps.

Bankroty bank neznají, že se kapitalismus porouchal. Právě naopak. Jsou známkou toho, že kapitalismus funguje. Trh závisí na odstraňování neefektivních firem, aby vznikl prostor pro nové konkurenty – to je ten proces, který řídí hospodářský růst a zvyšuje životní standardy. Proto si užíváme takového komfortu, o němž se našim pradědečkům ani nesnilo.

Přístup Evropské unie k finančním službám se točí kolem prevence bankrotu. Každý návrh – od požadavků, aby banky držely specifickou výši kapitálu, po formy externího dohledu – je vymyšlen tak, aby
(Pokračování na str. 2)

DÁLE ČTĚTE:

Steve Horwitz

Blízkožravci, sucho a hladomory (a trh)

Hynek Jína

Účetní, zlaté nebo jiné? Hlavně nenucené!

Petr Mach

Vláda opět zvyšuje dotace bohatým

Jakub Skala

Recenze: Jak drahé je zdarma?

Murray N. Rothbard

Chcete nás vrátit do středověku!

Dvě...

(Pokračování ze strany 1)

ke korupci. Euforické boomy dřívějších vyprchají a najednou nevypadá každé účinné rozhodnutí chytře. V kombinaci mohou vést k hospodářskému krachu – ne protože agregátní poptávka je nedostatečná, ale protože ekonomika produkovala špatný mix zboží a služeb.

Aby udržela svoje investice při životě, bude čínská vláda skoro určitě nadále používat politické prostředky jako např. podporu churavějících firem pomocí úvěrů ze státem vlastněných bank. Ale ať už tyto firmy přežijí nebo ne, ty investice samotné byly marnotratné a to nakonec hospodářství poškodí. V rakouském pohledu má vláda menší schopnost věci napravovat než v keynesiánských teoriích.

Navíc je stále těžší účinně stimulovat čínskou ekonomiku. Odliv kapitálu ven z Číny v poslední době akceleroval a tento trend může pokračovat s tím, jak bude Čína liberalizovat kapitálové trhy a jak se čínské firmy více zapojí do zahraničního obchodu a naučí se pohybovat v systému. To opět potvrzuje ústřední téma rakouské ekonomie – tržní síly převáží nebo odmítnou potvrdit státem preferovaný model investování.

V západních ekonomikách je keynesiánský pohled u mainstreamových ekonomů mnohem populárnější než ten rakouský. Rakouský pohled má obtíže s vysvětlením, jak je možné, že tolik investorů může být oklamáno do tolika špatných investic, obzvláště když vezmeme v potaz tradiční rakouskou perspektivu, že trhy jsou při alokování zdrojů dost efektivní. Ale Čína zažila tak extrémní a umělé dotování investic, že rakouský názor zde může platit daleko více.

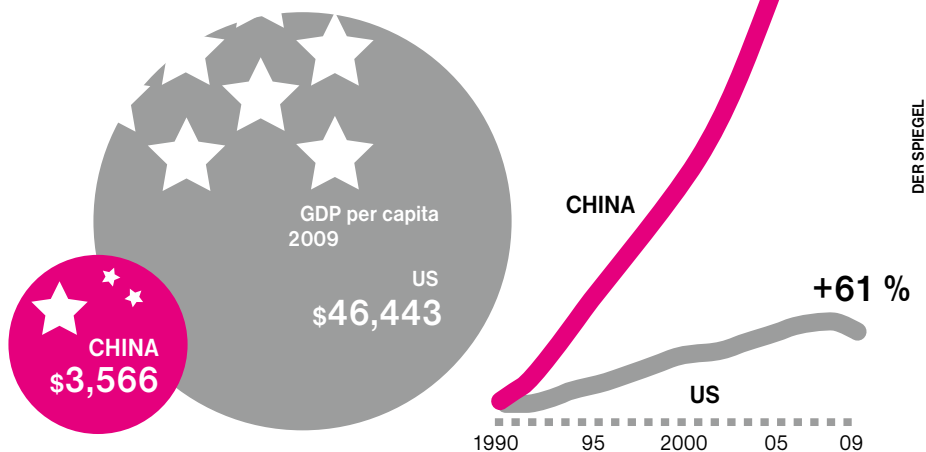
Optimistický pohled má za to, že čínská nadbytečná kapacita a přílišná zástavba jsou zvládnutelné – že současná přemíra

Čínský rapidní růst

+536 %

Reálná změna hrubého domácího produktu (HDP) od roku 1990, v procentech

Zdroj: IMF

investic bude podpořena, ale nebude muset být podporována dlouho. V tomto pohledu doroste Čína samovolně do stadia, ve kterém svoje investice přirozeně užíví, a že její poklesy budou spíše škytnutí, ne propady.

Pesimistický pohled zní, že problémy jsou tak velké, že pokusy vlády podpořit svoje investice dalšími dotacemi by mohly natolik omezit spotřebu a natolik pokřivit alokaci zdrojů, že čínská ekonomika bude stagnovat. V tomto pohledu budou politické způsoby alokování investic dominovat nad tržními silami, navrhované „hospodářské vybalancování“ čínské ekonomiky se stane dávnou vzpomínkou a pro Čínu bude ještě těžší otevřít své kapitálové trhy a liberalizovat svoji ekonomiku. Když uvážíme, že Čína už teď čelí konkurenci zemí, kde jsou mzdy nižší,

a její populace stárne, je možné, že se Čína na svoji předchozí dráhu růstu už nevrátí.

Ještě se nerozhodlo. Ale podle mě se můžeme dočkat značného a dlouho trvajícího narušení, podobného tomu, co by předpověděla rakouská teorie. Uvažme širší historický pohled: Kolikrát v historii světa se stalo, že by země zažila více než 30 let extrémně rychlého růstu bez velkého hospodářského propadu? Člověk může zůstat optimistou ohledně Číny pro dlouhé období, ale přesto se bát příští fáze v jejím hospodářském cyklu.

Ať to bude tak nebo tak, Čína svět už mnohokrát překvapila – a pravděpodobně ho překvapí zase.

Tyler Cowen je profesor ekonomie na George Mason University.
Přeložil Martin Pánek

Regulace...

(Pokračování ze strany 1)

vytvořil systém, ve kterém banky nebudou krachovat.

Ve skutečnosti by naším cílem měla být situace, kde budou banky moci krachovat bez katastrofálních důsledků, tedy pluralistický trh, na kterém spolu soutěží tisíce firem a ve kterém bankrot jedné znamená příležitost pro efektivnější rivaly, aby převzali její projekty a nabídli lepší službu.

Kolem jednoho miliónu lidí pracuje ve Velké Británii ve finančních službách, polovina z nich pro firmy s méně než 200 zaměstnanci. Tyto menší firmy jsou řízeny svými vlastníky a nepotřebují, aby jim někdo říkal, že mají zůstat solventní: bankrot pro ně znamená, že přijdou o všechno. Přesto jsou nuceni trávit více a více času přizpůsobováním britským a evropským pravidlům navrženým nikoliv k tomu, aby se vypořádaly se specifickým problémem, nýbrž k tomu, aby vzbudily dojem, že se něco děje. Průvodce regulacemi od

FSA (Financial Services Authority, britská dohledová agentura – pozn. překl.) nyní čítá přes 10 500 stran. Každá banka nebo fond soukromého kapitálu musí vydávat aspoň pět procent svého rozpočtu na přizpůsobování pravidlům; to jsou peníze, které by jinak mohly být použity na tvorbu pracovních míst a maximalizování výnosů. Rozsáhlé dokumenty jsou posílány e-mailem potenciálním investorům, kteří je nikdy nečtou, ale vytváří dojem, že někdo někde o riziku ví a umí s ním naložit.

Mnoho menších podniků, které už si

nemohou dovolit takové náklady na hlídání a aplikování pravidel, je přejímáno mamutími firmami. Brusel by neměl brát veškerou odpovědnost, Gordon Brown taky udělal svoje, aby povzbudil fúze bank. Ale Brusel je ještě náchylnější k lobbingu od obřích bank než národní vlády. Tato monstra žadaní o regulace, protože vědí, že tím vyřadí svoje konkurenty ze hry. Napříč Evropou si hlídají, aby zákonodárci měli zájem na jejich úspěchu.

Bankovní rady velkých francouzských bank jsou plné bývalých úředníků ze státní správy. Čtyři obři banky nyní ovládají 85 procent francouzského trhu. Ve velkých částech Evropy, a teď už i v Británii, jsou banky kvazi-znárodněním odvětvím. Jako všechna znárodněná odvětví fungují na principu, že daňové poplatníci je zachrání, pokud se něco pokazí.

Tyto megabanky krach způsobily a teď dokonce tlačí EU a MMF k tomu, aby tyto organizace převzaly jejich špatné dluhy. Organizacím, které zatížily daňové poplatníky těmito kolosálními závazky, nastavují eurokrati laskavou tvář, zatímco od malých investičních fondů, které recesi z roku 2008 vůbec nezavinily, se dožadují nesmírné účasti.

Za zhroucení úvěrového trhu můžete vinit celou spoustu lidí: banky, regulátory, vlády, ratingové agentury. Jednou skupinou, kterou ale vinit nemůžete, jsou hedgeové fondy a další kapitálové firmy. Naopak byly jedněmi z hlavních obětí. Některé zbankrotovaly, některé své ztráty vzaly se stoickým klidem. Žádná z nich nepožadovala bailout. Avšak několik euroregulací, zejména směrnice o správcích alternativních investičních fondů, míří právě na ně.

Proč? Částečně proto, že více než 70 % kapitálu v EU je spravováno z Londýna,

a Británie nemá v Bruselu příliš přátel. Částečně taky kvůli mírně středověkému přístupu ke kapitalismu. Většina europoslanců a funkcionářů Komise přijímá s obtížemi koncept, že služby jsou zrovna tak skutečné jako výroba. V jejich pohledu jsou manažeři fondů mrchožrouti, kteří profitují ze „skutečné“ práce těch, kteří se živí úderem do železa. (Ironie nikdy nebyla silnou stránkou europoslanců, což je důvodem, proč si můžou nesyťat stěžovat na to, že někdo jiný nedělá „pravou“ práci.)

Když v hospodě propukne rvačka, neprašíte toho chlápka, který s tím začal. Prašíte toho, kterého jste vždycky toužili bouchnout. To je pravda obzvláště v případě, že ten, který začal, je obrovský, mohutný maník. Tudíž britské finanční služby zjišťují, že se na ně v Bruselu zaměřili kvůli nesouvisejícímu problému s neovladatelnými bankami.

Nejde jenom o to, že EU trefuje špatný cíl, jde o to, že bruselská pravidla problém aktivně zhoršují tím, že povzbuzují přebírání firem, a tím, že zvyšují bariéry pro firmy nově vstupující na trh.

Jako každý zvolený reprezentant mám na svém stole překypující hromadu dopisů od vlastníků malých podniků, kteří nemohou sehnat úvěr. Hned vedle nich je stejně velká halda dopisů od postarších voličů, jejichž úspory přestaly přinášet jakýkoliv výnos. Proč nikdo nespojí tu první hromadu s tou druhou? Kde jsou nové banky?

Odpovědí je, že je neuvěřitelně obtížné spustit novou banku. Papirování zabere aspoň dva roky. I když tu jsou nějakí noví hráči, trhu stále dominují masivní konglomeráty – tak jako v Japonsku před jeho vlastním bankovním krachem v 90. letech.

Co bychom měli udělat? Měli bychom upustit od té myšlenky externího dozoru finančních služeb. FSA zcela určitě proká-

zala svoji zbytečnost a ty tři nové regulační agentury v EU pouze posílí existující chyby.

Spíše bychom měli učinit ředitele bank odpovědnými za jejich ztráty, jak nedávno v návrhu zákona představil Steve Baker, znamenitý poslanec za Wycombe. Důvodem, proč mají velké banky závažnější problémy než malé, je to, že jejich bankovní rady se chovají spíše jako zaměstnanci než jako vlastníci, jejich akcionáři spíše jako investoři než majitelé.

Podívejme se na to z jiného úhlu. Nejběžnějšími povoláními v City (londýnské finanční centrum – pozn. překl.) jsou právo, účetnictví a finanční služby. První dvě stále z velké části fungují na modelu spoluúčasti: ředitelé společností je také vlastní. Krach způsobil který sektor?

Když měla svůj bankovní kolaps Brazílie, přijala stručný zákon, který učinil ředitele osobně odpovědnými. Od té doby měla Brazílie pozoruhodně málo problémů.

Namísto předstírání, že agentura může systém hlídat zvenčí, musíme změnit osobní motivace. Nemělo by být třeba říkat bankám, aby nebankrotovaly: bankrot je špatný business. Ani by nemělo být třeba říkat jim, aby půjčovaly: tak vydělávají. Jediné, co musíme udělat, je ujistit se, že lidé na řídicích pozicích budou poškozeni, pokud se něco pokazí.

Bohužel, EU postupuje přesně v opačném směru. Přijímá regulace, které jsou drahé a neefektivní zároveň, ničí malé firmy, povzbuzuje fúze a zdvihá vstupní bariéry. Brusel jinými slovy vytvořil systém „příliš velká firma, než aby zbankrotovala“ (too big to fail), který je kořenem celého problému.

Daniel Hannan je europoslanec za Konzervativní stranu Velké Británie. Vyšlo na autorově blogu <http://danielhannan.co.uk>. Přeložil Martin Pánek.

Blízkožravci, sucho a hladomory (a trh)

STEVE HORWITZ

(Úvodní poznámka překladatele: Autor používá slovo *locavore*, pro jehož překlad jsem použil termín „blízkožravec“ obdobně masožravci nebo všežravci. Blízkožravec tedy jí pouze lokální jídlo, vyrobené do 100 mil od svého domova.)

Zrovna čtu knihu *Blízkožravcovo dilema*: chvála globálního jídelníčku (The Locavore's Dilemma: In Praise of the 10,000-Mile Diet) od svých dlouholetých přátel Pierra Desrocherse a Hiroko Shimizuové. Je to skvělá kniha, aspoň dosud, která nabízí velmi dobré kritické zhodnocení blízkožravého hnutí za použití

dobré ekonomie a solidních znalostí zemědělství a zeměpisu. (Pierre je ekonomický geograf, takže by to nemělo být překvapení.) Když jsem včera čekal na oba autory, abychom se sešli u kávy, četl jsem si tu knihu a všiml jsem si, že Hiroko sama napsala doslov. Těch pár stránek pěkně zachycuje ducha celé knihy.

Po diskusi velkého hladu, kterým trpěli její japonské rodiče během druhé světové války, píše:

„Jedno z hlavních poučení, která si můžeme vzít z zkušeností naší rodné země za uplynulých 150 let, je to, že posuny

k politice potravinové soběstačnosti mohou skončit jedině tragédií. Jak jsme napsali v této knize – a jak řeklo mnoho lidí před námi – pokud zboží nepřekračuje hranice, nakonec je překročí armády. Generace mých rodičů je žijícím důkazem, že o čem si militaristé mysleli, že mohou dosáhnout pouze silou, může být mnohem účinněji a úspěšněji svobodným obchodem a mírem. [...]

Jak si všimá Steve Pinker, žijeme zřejmě v nejmírovějším období za celou existenci našeho živočišného druhu. Avšak trvalo dlouho, než jsme do tohoto požehnaného stavu světa dospěli, a tento stav byl umož-

něn díky celosvětové směně výrobků, zdrojů, myšlenek a kultury. V současnosti sice máme ekonomické nesnáze, ale už jsme takřka porazili hladomor. Většina z nás žije delší, zdravější, bezpečnější a radostnější životy než předchozí generace. Připadá nám, že je naší povinností předložit několik konstruktivních návrhů na vylepšení globálního řetězce zásobování potravinami, a ne přetáčet hodiny do nějaké vysněné éry pasteveckého blaha, ze kterého ve skutečnosti všichni utekli, jakmile dostali možnost. [...]

Mým přáním je, aby heslo „nakupuj lokální produkci“ (buy local) bylo brzy nahrazeno sloganem „nakupuj globální produkci – celá planeta je naší zahradou“.

Nemohl bych souhlasit více.

Ale přidám ještě jednu další poznámku. Mnoho částí Spojených států právě trpí zásadním výjimečným obdobím sucha, zejména ve vnitrozemí. Ale všimněte si: nemáme tu žádný hladomor. Nikdo neumírá hladem. Nikdo nebude v důsledku ani o trochu hladovější. Za to můžeme děkovat globalizaci a konci lokální ekonomiky.

Pokud by byli obyvatelé Indiany odkázáni na stomilový jídelníček, byli by právě teď ve velkém průšvih, protože plodiny a zvířata u nich trpí. Právě jejich možnost napojit se do federální a globální obchodní sítě zmírňuje tu těžkou ránu ze sucha a umožňuje přebytkům z jiných částí světa odvrátit zdejší hladomor. V mých lokálních novinách byla dnes zpráva o farmářovi ze státu Washington, kde je spousta deště, který byl nadšený, že může poslat svoje obilí a další plodiny do oblastí USA trpících suchem. A nezapomínejme, že je to díky trhu a cenovému mechanismu, že tento farmář ví o potřebě toto udělat. Vyšší ceny mohou skýtat příležitost utržit více, než odpovídá nákladům na dopravu. To je to, co dělají trhy, a globalizované trhy vytváří více příležitostí vyplnit mezery, kterých se dopouští příroda.

Globalizace dodávek potravin a s tím související úspory z rozsahu a snížení nákladů jsou pro lidstvo něco jako obrovské pojištění. Čím více se každá část světa zapojuje do této sítě tím, že se otevře obcho-

dování a čím více pomůžeme my tady v USA (v EU tím spíše – pozn. překl.) tím, že přestaneme dotovat zemědělce a zrušíme dovozní kvóty, tím více lidí bude mít skutečně bezpečnou dodávku potravin.

Cíl potravinové bezpečnosti je šlechetný, avšak poučení z dějepisu a ekonomie jsou jasná: největší potravinovou bezpečnost nezabezpečí, když dáte všechna svoje vejce, obilí a dobytek do jednoho lokálního košíku, ale diverzifikace vašich možností díky globalizaci obchodu. Nejlepší ochranou před rozmarnou přírodou, kterou máme, je ta sofistikovaná flexibilita trhu, který čím je větší, tím je flexibilnější. Že globální obchod v podstatě ukončil hladomor, je skoro samo o sobě důvodem k odmítnutí blízkožravismu. Je to o to větší důvod k oslavě způsobu, jakým trh slouží té nejdůležitější z lidských potřeb mírumilovně a humánně.

(Steve Horwitz je profesor ekonomie na George Mason University. Článek vyšel na webu BleedingHeartLibertarians.com.)

Přeložil Martin Pánek

(NEJHLOUPĚJŠÍ) VÝROKY MĚSÍCE

„Když stát vlastní ČEZ, měl by mít vliv i v rafineriích, ... musíme vrátit do hry státům vlastněnou společnost.“

Martin Kuba (Lidové noviny, 9. 7. 2012)

Ministr Kuba představil plán znárodnění České rafinérské, a.s. (odkup podílu od současných vlastníků) a sloučení firem zajišťující dovoz ropy, její zpracování i prodej benzínu prostřednictvím státní sítě čerpacích stanic Eurooil do jednoho státního molochu. Česká rafinérská, která vyrábí z ropy naftu a benzín dnes patří firmám Shell, Eni a Unipetrol. I rafinérie v okolních státech jsou soukromé: Vídeň – Schwechat i Bratislava – Slovnaft. Zdá se, že se ODS chystá být průkopníkem znárodnění v Evropě a pevně věří, že státní vlastnictví je efektivnější než soukromé. Redakce Laissez Faire je naopak přesvědčena, že by stát měl prodat čerpací stanice Eurooil a výnos použít na snížení státního dluhu. (pm)

„Považuji za nefér, že nám podnikatelé radí, jak zlepšovat podnikatelské prostředí v Česku. Přitom ti sami lidé vydělali miliardy na přesunu peněz do daňových rájů.“

Martin Kuba (iDNES.cz, 21. 3. 2012)

To uvedl pan ministr Kuba v reakci na zprávu, že 13 z 20 nejbohatších Čechů přesouvá svou firmu do zahraničí. Pan ministr už ale nespecifikoval, zda mu vadí samotná skutečnost, že mu někdo radí. Neřekl, jestli ty rady dávaly smysl. Nezminil se, zda ony rady poslechl. A už vůbec nenaznačil, jestli podle něj existuje nějaké pravidlo, zvyk či morální příkaz, který by podnikatelům nařizoval, v kterém místě mají podnikat a současně jim bránit optimalizovat náklady a podnikat tam, kde se jim do cesty stávají nejmenší překážky. (mn)

„Česká republika nemá ani žádný zásadní důvod odmítnat politickou unii (i když zatím vůbec nevíme, o co jde), protože má jít patrně o to posílit demokratickou a politickou legitimitu a odpovědět tak na vyšší stupeň integrace a vzájemnou kontrolu v oblasti výkonné a ekonomické moci.“

Jan Macháček (dialog.iHNed.cz, 14. 6. 2012)

Právě neodmítání toho, u čehož jsme nevěděli, o co jde, nás přivedlo v EU do situace, v níž se právě nacházíme. Mnozí evropští politici byli ve svém nadšení schopni podepsat cokoli ještě dříve, než to bylo přeloženo do jejich mateřského jazyka. V případě politické unie je však naprosto jasně zřejmé, o co jde. V redakci Laissez Faire se naopak domníváme, že by ČR měla definitivně odmítnout další centralizaci moci a přesun kontroly mimo demokratický dosah českého voliče. (rs)

„Já si myslím, že marže 30 % by mohla být odpovídající.“

Jan Veleba (Ekonomika ČT24, 23.3.2012)

Prezident Agrární komory tak uvedl svůj nápad, aby stát reguloval obchodníkům marže. Podle Veleby by měl skončit volný trh v maloobchodu a marže by měly být regulovány a nesměly by překročit určitou mez. Panu Velebovi je potřeba říct, že marže není zisk, marže je procentní rozdíl mezi nákupní a prodejní cenou výrobku, z níž obchodník má nejen zisk, ale platí z ní nájem, mzdy, energie atd. Jinou marži má večerka, která prodá méně výrobků denně, jinou marži má obchod s vysokým obrátem. Regulované marže zničí maloobchodní trh stejně jako regulovaný nájem ničí trh s bydlením. Jak by se líbilo panu Velebovi, kdyby někdo chtěl regulovat marži zemědělcům, třeba procentní rozdíl mezi nakoupeným zrním a prodaným obilím? (pm)

**Dar Laissez Faire je odečitatelný od základu daně
číslo účtu 1011153517/5500
Děkujeme Vám za podporu šíření myšlenek svobody**

Účetní, zlaté nebo jiné? Hlavně nenucené!

HYNEK JÍNA

Minimálně po desetiletí se vedou spory, jestli je výhodnější plně krytá měna, částečně krytá měna nebo účetní forma peněz. Naprosto stejným způsobem bychom mohli diskutovat, jestli je lepší kyselo nebo gulášová polévka. Mohli bychom platit studie, které by se snažily zjistit, která polévka je nejvíce zdravá, nejvíce cenově dostupná a vůbec splňuje nějaký arbitrární koš charakteristik co možná nejlépe. Potom bychom paternalisticky přinutili všechny občany daného státu jíst stejnou polévku v naději, že ochráníme jejich zdraví, peněženku nebo jinou opět arbitrárně stanovenou hodnotu. Moje analogie není nijak originální a může působit nedůstojně. V principu si však myslím, že se polévka od původních peněz neliší.[1]

Zatím je možné obrazně dojet do jiné polévkové oblasti a velmi vychýleně sledovat, jestli naši pánové kalkulují lépe, nežli ti sousedovi. Tento mechanismus je sice relativně slabý, ale obávám se, že i o něj můžeme být brzy připraveni. Rozhodovat totiž nemůžeme téměř o ničem. Nemůžeme nabídnout alternativní měnu.[2] Není mi jasné, kde se zrodil

předpoklad, že právě jeden ze zmíněných systémů musí být ten nejlepší. Není mi jasné ani, proč by měl vůbec existovat nějaký obecně nejlepší systém. A tedy, proč by si nemohlo na daném území konkurovat více platebních systémů, tak jak to v případě polévek zatím funguje. Nejčastější a dle mého soudu snad nehloupější argument je, že by se ve více měnách lidé neorientovali. Analogicky bychom mohli přikazovat všem pekárnám péct stejný typ rohlíků a nejlépe žádné jiné pečivo, aby měl spotřebitel snadnější možnost porovnávat kvalitu a cenu.[3] Pokud by se však ve více měnách lidé neorientovali, znamenalo by to pouze, že majitelé nabízené měny by se museli o to více snažit zákazníky přesvědčit, že právě jejich měna bude dobře fungovat, a že je například nebudou okrádat. Jiné „peněžní firmy“ mohou vybírat poplatky[4] a naopak využívat například větší rozšíření a tedy i možnost přijímání jejich měny. Pokud byste dané měně nevěřili, nemusíte ji přijímat, nebo si například přirážet poplatek za vámi vnímané riziko. V „nejhorším případě“ taková měna nebude fungovat. Nikdo tím však nebude přímo

poškozen. Myslím si tedy, že není podstatné, jestli bude nejvíce používaná měna účetní, komoditně krytá nebo jakákoliv jiná. Jediným podstatným parametrem je, aby její směnitelnost nebyla vynucovaná.

[1] Ano, od účetních peněz se liší velkým tím, že polévku nemohou ani žádní vyvolení vytvořit bez námahy a okamžitě v libovolné množství. To je však dle mého soudu spíše smutné (chyba není na straně polévky) a na logice argumentu to pranic nemění.

[2] Nabídnou ji sice můžeme, ale nemůžeme ji legálně realizovat, neboť bychom se takovým jednáním dostali mimo zákon.

[3] Ad absurdum si můžeme představit nucené standardy kvality, „spravedlivou“ jednotnou cenu a jiné socialistické manýry. Spotřebitel tedy nemusí mít hypoteticky na výběr vůbec, což by však na logice opět vůbec nic neměnilo.

[4] Pokud se jedná o dobrovolně placené poplatky, nemůžeme hovořit o krádeži.

Hynek Jína je studentem NF VŠE.

*Článek vyšel na jeho blogu
<http://hynjin.blogspot.cz/>*

Vláda opět zvyšuje dotace bohatým

PETR MACH

Jestli patříte mezi 5 milionů Čechů, kteří si platí penzijní připojištění, asi vám ten dopis od vašeho penzijního fondu přišel taky.

Když si platíte na soukromé penzijní spoření ("připojištění") víc než 600 korun měsíčně, bude k vám vláda od ledna příštího roku štedřejší, pokud jde o státní příspěvek. Např. mně bude vláda doplácet měsíčně 230 korun místo dosavadních 150 korun. Ročně mi tak zaplatí na dotacích k penzijnímu spoření 2760 korun místo dosavadních 1800 korun.

Pokud si na soukromou penzi přispíváte podprůměrně, vláda vám příspěvek naopak sníží. Např. pokud si platíte 200 korun měsíčně, místo nynějšího státního příspěvku 120 korun měsíčně (1440 ročně) dostanete nula.

Na vládní reformě dobrovolného penzijního připojištění jsou zarážející dvě věci:

1) Zarážející je jednak samotné zvyšování dotací vládou, která sama sebe nazvala vládou rozpočtové odpovědnosti. Pokud vláda bude pěti milionům lidí platit k penzijnímu spoření dotaci v průměru 200 Kč měsíčně, bude to státní rozpočet stát ročně 12 miliard. Samozřejmě na dluh, protože tato vláda hospodaří už tak s deficitem 130 miliard korun.

2) Druhým zarážejícím faktem je zvyšování dotací bohatým a snižování dotací chudým. Je to nespravedlivé. Pro mnoho lidí je komplikované dávat si stranou přes tisíc korun měsíčně. Proč by měl být ten, kdo má nižší příjmy – a chce si spořit na důchod – znevýhodněn?

Nevolám – s cílem zajistit spravedlnost v soukromém penzijním spoření – po zvyšování dotací chudým. Volám po kompletním zrušení dotací k penzijnímu spoření. Dostávat by je neměli ani bohatí ani chudí.

Chceme nižší daně, ne vyšší dotace

Chápu, že mnoho lidí je za ty dotace rádo. Ale proč?

Lidé si říkají – už tak platím na daních hodně peněz, tak mám aspoň něco zpátky. Lepší by ale bylo daně rovnou snížit (nebo snížit státní zadlužování), to je snad jasné.

Lidé také vědí, že výnosy z penzijního spoření sotva pokrývají růst cen. Jsme proto rádi, že nám ty dotace aspoň trochu kompenzují ztrátu kupní síly. Řekněme, že spoříte 1000 korun měsíčně. Pokud vám ročně inflace ukousne z naspořené částky jedno procento (např. když výnos fondu je 2 % a ceny rostou o 3 %), z 12 tisíc korun naspořených za rok si koupíte za 40 let o třetinu méně než za 12 tisíc dnes. Jinými slovy, koupíte si za to, co za 8 tisíc dneska. Za celou dobu spoření tak v podstatě přijdete ve prospěch vlády cca o sto tisíc. (Ano, je to tak.) Než

chtít inflaci kompenzovat státní dotací, nebylo by lepší chtít ukončit zdražování? Bylo.

Chci, aby vláda přestala dotovat penzijní spoření. Aby ho přestala dotovat jak bohatým tak chudým a současně chci, aby vláda díky takto ušetřeným 12 miliardám omezila zadlužování státu a snížila daně. Peníze nám zůstanou v našich kap-

sách, sníží se nesmyslné a drahé státní přerozdělování.

Za druhé chci, aby vláda přestala věci zdražovat, aby spořivost nebyla trestána poklesem kupní síly peněz. Chci, aby vláda zrušila povinné přimíchávání biopaliv do benzínu a cenové přírázky k solární a větrné elektřině, aby přestala zvyšovat DPH a další daně a aby centrální banka

dodržovala, co jí ukládá ústava: aby dbala na stálost cenové hladiny.

Pak přestane být penzijní spoření ztrátové a bude jako doplňkové „myšlení na zadní kolečka“ mít smysl i bez vládních dotací a daňových úlev.

Petr Mach učí ekonomii na VŠFS a na VŠEM. Je předsedou Strany svobodných občanů.

RECENZE: JAK DRAHÉ JE ZDARMA?

JAKUB SKALA

Na knihu Dana Arielyho *Jak drahé je zdarma?* jsem slyšel chválu od řady lidí, a tak jsem se rozhodl si ji vypůjčit. Ačkoliv jsem nic bližšího o knize nevěděl, doufal jsem, že si pěkně počtu a přinejmenším se dozvím něco zajímavého o ekonomii. A to jsem asi neměl dělat.

Předně několik kladů – největší výhodou nacházím v tom, že kniha je krátká. Navíc je relativně čtivě napsaná, a tak je její přečtení otázkou pár hodin nebo týdne cestování pražskou MHD. Místy jsem měl pocit, že v zájmu čtivosti ustoupila věda bohužel až příliš. V rámci tohoto odstoupení od vědy směrem k populární literatuře se autor takřka všude vyhýbá referencím – což je zvlášť zážející třeba u tvrzení, že „krádeže a podvody ze strany zaměstnanců stojí firmy každý rok asi 600 miliard dolarů.“ Při řekněme dvou stech milionech pracujících to máme 3 000 dolarů na hlavu ročně na ukradených propiskách a blocích. No to by asi měli zaměstnanci co dělat. [1]

Celkově byl můj dojem takový, že zatímco první část knihy se dotýká více ekonomie, druhá část knihy se spíše zabývá psychologii a sociologií (pokud lze všechny tři vědní disciplíny vůbec nějak striktně rozdělovat). V první části jsem se kolikrát chytal za hlavu a psal si poznámky, ve druhé mě jednak poznámky omrzely a jednak mi čtení přišlo (alespoň z pohledu ekonomů) zajímavější. Autor si sice skrz celou knihu klade zajímavé otázky, k jeho smůle ale většinou odpovídá naprosto katastrofálně.

Po hlavě do behaviorální ekonomie

Hned v úvodu na nás číhá autorův cíl – poukázat na iracionální faktory ovlivňující ekonomické rozhodování jedinců. Taková věta je pro rakušáka samozřejmě jak červený hadr na býka, ale stačilo se zhluboka nadechnout a pokračoval jsem dál. Autor si nicméně svoji práci ulehčil tím, že mi žádnou definici racionality či racionálního chování nenabídl. Je dobrým zvykem (asi

ne úplnou náhodou), že pokud chci něco vyvrátit, pak to dokážu předem alespoň zformulovat. Toho se zde ale čtenář nedočká...

Na prvních řádcích knihy se dozvídáme hned dvě věci – zaprvé, autor popíše svůj vcelku tragický životní osud, aby nám vysvětlil svoji motivaci zabývat se behaviorální ekonomikou. Logický postup, jen jsem měl dojem, že se snaží až příliš prvoplánově vyvolat u čtenáře lítost a naklonit si ho tak předem na svoji stranu. Zadruhé, z autora přímo číší touha spasit svět. Na jednu stranu je jeho zápal pro konání dobra obdivuhodný, na druhou stranu všichni víme, že cesta do pekla je dlážděna dobrými úmysly (což snad i sám autor někde zmiňuje, ach ta ironie). Obzvlášť smutně to působí ve chvílích, kdy autor sám ví nejlíp, jak by co na světě mělo fungovat, zatímco miliony lidí to doposud dělaly špatně.

V první kapitole se Ariely dotýká relativity – ne že by navazoval na Einsteina –, ale popisuje efekty nerovnosti. Lidé si dle autora necení absolutních věcí (ceny, bohatství, ...), ale těch relativních vzhledem k okolí. To je samozřejmě platná poznámka, nicméně autor postupně dochází k závěrům typu „vysoké platy CEOů škodí společnosti“. Ufff.

Druhá kapitola se zabývá nerovnováhou nabídky a poptávky. Zákazníci jsou jako tradičně oběťmi zlých korporací, které vědí, jak z nich vyždímat co nejvíce peněz. Jeden příklad za všechny: V roce 1973 jistý obchodník s perlami objevil na Tahiti farmu s černými perlami. Rozhodl se je draze prodat, ale o jeho zboží nebyl zájem a perly měly prakticky nulovou tržní cenu. Obchodník tedy počkal rok, dokud na farmě nevypěstují ještě krásnější černé perly, a pak je nechal vystavit ve vitrině společně s dalším luxusním zbožím na 5th Avenue v New Yorku. Cenovka u černých perel křičela do světa horentní částky. O černé perly ale začal být „z ničeho nic“ zájem

a jejich cena se tak dostala během roku z nuly na tisíce.

Autor se u toho příkladu domnívá, že černé perly původně neměly žádnou cenu, ale onen obchodník dokázal šikovnou manipulací s lidmi jejich cenu uměle navýšit. Na první pohled to tak může vypadat, nicméně autor se mýlí. Lidé kupující si luxusní zboží si ve skutečnosti nekupují diamanty, zlato a perly, kupují si právě onen luxus. A je docela jedno, jestli je ve tvaru broušeného diamantu nebo černé perly. Jinými slovy obchodníkovi se nepodařilo uměle zvýšit černým perlám cenu, lidé je prostě začali vnímat jako luxusní zboží. A ony černé perly pro to samozřejmě měly ideální předpoklady.

Jak drahé je zdarma?

Další kapitola, podle níž se jmenuje celá kniha, mě bude ještě dlouho strašit ve snech.

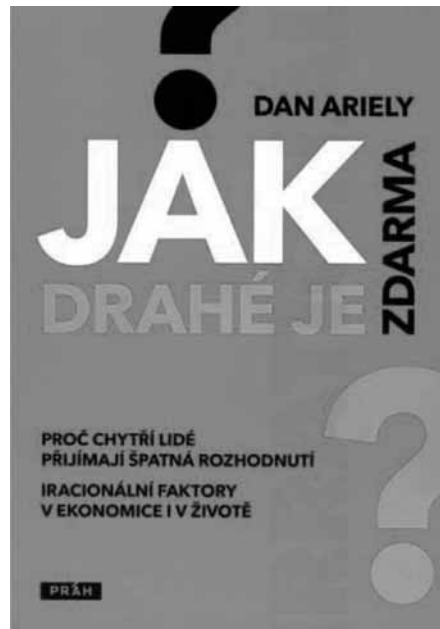
Příklad první – poukázky na knihy: Můžete si vybrat mezi jednou ze dvou poukázek na nákup knih na Amazon.com. Buď zdarma dostanete poukázku na 10 dolarů, nebo si za 7 dolarů koupíte poukázku na 20 dolarů. Většina lidí v jednom bostonském supermarketu (o těchto pokusech viz níže) si vybrala poukázku na 10 dolarů, kterou dostane zdarma, zatímco za 7 dolarů by získali „navíc“ 13 dolarů a tedy větší finanční zisk. Autor příklad uzavírá slovy: „Vidíte, jak iracionálně my lidé jednáme?“

Nabízí se dvě možnosti – buď je autor skutečně tak... jak říct hloupý nějak přivítivě? Nebo záměrně ignoruje naprosto zřejmá fakta. Zdarma totiž není jen magické slůvko marketingových mágů, zdarma ne skutečně zjednodušuje naše rozhodování. A všichni víme, že myšlení zatraceně bolí. Proč uprostřed nákupů zbytečně rozjímat, zda si chci vůbec kupovat knihy na internetu – jednoduše sbalím poukaz na 10 dolarů a buď ho vyhodím, nebo ne – je mi to jedno, nic mě to nestálo. A pokud bych si chtěl koupit knihu za 20 dolarů a víc, tak

jsem přišel o tři dolary, žádná tragédie. Nic takového se ale v knize nedozvíme. Motivace lidí jednat tak, jak skutečně jednají, je v knize vůbec trestuhodně opomíjena.

Příklad druhý – prodej čokolády: Ve stánku prodávají dva druhy miničokolád – Lindt za 17 centů a Hershey's Kisses za 1 cent. (Obě ceny jsou evidentně dotovány.) Zákazníci přicházejí ke stánku a kupují čokolády v poměru 73:27 (Lindt : Kisses). Upřímně pro mě je s podivem, že si vůbec někdo koupil čokoládu za 1 cent – od něčeho takového bych spíše než čokoládový polibek (anglicky kiss) očekával noc strávenou na kapačkách. Pak prodejci změni cenu, nově stojí Lindt 16 centů a Kisses 0 centů, tj. jsou zadarmo. Poměr prodeje se ale změnil na 31:69 (Lindt : Kisses). A tu máš čerte kropáč, je to lidská iracionalita a hotovo.

Autory pokusu v této chvíli správně napadlo, že lidé nechtějí vytahovat peněženky, trávit čas placením a tak podobně (a proto mohli volit čokoládu zdarma), a tak přesunuli svůj pokus do školní kantýny k výdejním okénkům, kde pokusní králici stejně platit budou. A zde překvapivě chybí čísla potvrzující autorovy závěry, pouze se dozvídáme, že test dopadl stejně. Dobře, řekněme, že dopadl. Opět platí, že něco zdarma nekonečně zjednodušuje naše rozhodování. Autor se domnívá, že když cena obou čokolád klesla o jeden cent, neměl by se změnit poměr jejich prodejnosti. Domnívá se ale špatně. Zatímco cena Kisses klesla nekonečněkrát, cena Lindtu klesla jen o necelých 6 procent. V tom je ten rozdíl! Zatímco čokoláda za 1 cent vyvolává

potřebu myslet, čokoláda zdarma je prostá jako vesnická děvečka. Dále, jak už jsem zmínil, čokoláda za 1 cent ve mně vyvolá víc pochybností než motivaci si ji koupit, u čokolády zdarma budu tipovat nějakou promo akci, a tak se nebudu bát ji ochutnat.

A tak dále. Podle mého názoru každý pokus, ze kterého autor vyvozuje svoje bizarní teorie, vyvolává spíše více otázek než odpovědí. A zde se dostáváme k jednomu podle mého názoru obrovskému problému – většina pokusů, kde hrají roli peníze, se odehrává při naprosto minimálních až směšných částkách. Jak takové pokusy vypovídají o rozhodování ve skutečném světě, je mi záhadou. Samozřejmě, že chápu, že univerzity si nemohou dovolit dát za každý výzkum stovky tisíc dolarů, ale možná by byl užitečnější jeden po-

řádny výzkum, než tučet pokusů naprosto k ničemu. [2]

A tak je to pořád dokola

V jedné z dalších kapitol autor popisuje, jaký efekt by na lidské chování mělo žít v diktatuře orwellovského typu. Ačkoliv takové státní zřízení (ne příliš důrazně) odmítá, už samotná zmínka o tom, jak by pro řešení daného problému byla diktatura vhodná, působí dost strašidelně. Autor bohužel na řadu zajímavých otázek odpovídá stále stejně – potřebujeme více státem určených a vynucovaných pravidel. My jsme ti chytrí a vám hloupým řekneme, jak máte žít. Brrrrr.

Každá kapitola knihy by vystačila na jeden obsáhlý článek. Nerad bych ale laskavě čtenáře odradil nadobro, tak recenzi utnu na tomto místě. Ačkoliv celkové hodnocení vyznívá dost negativně, kniha za přečtení podle mého názoru spíše stojí. Čtenář si především může vyříbit argumenty proti myšlenkám publikovaným v knize, osvěžit logické myšlení a zároveň se sem tam dozví zajímavé informace především z psychologické stránky lidského rozhodování.

[1] Těžko říct co se do tohoto čísla všechno započítává a jak. Co si s takovou informací bez dalšího vysvětlení počít. Ve stejné kapitole ovšem autor počítá do krádeží i vyhýbání se daním, což mi přijde obzvláště zvrácené...

[2] Kdyby k ničemu, ve většině případů z toho vzniknou pomýlené závěry jako v případě autora této knihy.

*Jakub Skala je předsedou Ludwig von Mises Institutu Česko & Slovensko.
http://mises.cz*

Chcete nás vrátit do středověku!

MURRAY N. ROTHBARD

Základním omylem tohoto rozšířeného klíše je zmatení mezi technologií a takovými aspekty lidského života, jakými jsou morálka či politické principy. Technologie se po staletí vyvíjí, od prvního kola přes koňské povozy a železnici k tryskovým letadlům. Při pohledu zpět na tento dramatický pokrok je snadné chybně uvěřit, že všechny rysy společnosti se nějak vážou k technologické úrovni dané doby. Každý technologický pokrok potom musí vyžadovat určitou změnu hodnot a institucí. Ústava Spojených států byla sepsána během období koňských povozů. Neznamená to, že by měla zásadně změněna pro období železnic? A pro

období tryskáčů? Když se podíváme zpět do historie, zjistíme, že od roku 1776 se naše technologie vyvíjely a vládní role v ekonomice rapidně rostla. Toto klíše tedy jednoduše předpokládá, že technologický pokrok vyžaduje růst státu.

Když se nad touto myšlenkou zamysleme, odhalíme její chyby a nedostatky. Proč by měl technologický pokrok vyžadovat změnu Ústavy, morálky nebo hodnot? Jaké změny morálky nebo politiky vyžaduje vynález tryskáče?

Neexistuje žádná nutnost změny morálky nebo politické filozofie kvůli změně technologie. Fundamentální lidské vlastnosti – potřeba mísit práci se zdroji

k výrobě spotřebních statků, touha po společenském životě, potřeba soukromého vlastnictví apod. – jsou vždy stejné, ať jsme kdekoliv v historii. Ježíšovo učení nebylo vhodné pouze pro dobu pluhu v Palestině prvního století. Ani Deset přikázání „nevyšlo z módy“ kvůli vynálezu kladky.

Technologie se může během staletí vyvíjet, ale morálka lidského jednání nutně nemusí; ve skutečnosti se může snadno a významně zhoršit. Netrvalo staletí, aby se člověk naučil plnit, zabíjet a užívat násilí proti ostatním lidem. Vždy existují lidé, kteří se tak chtějí chovat. Technologický je historie historii pokroku, ale morálně

je to nekonečné stoupaní a klesání od morálního k nemorálnímu, od svobody k donucení.

Žádný specifický technologický nástroj nemůže nijak determinovat mravní zásady, pravda je dokonce obrácená. Aby mohla technologie pokročit, lidé potřebují alespoň špetku svobody, svobody experimentovat, hledat pravdu, odhalovat a vyvíjet kreativní nápady. A pamatujeme, že každý nápad musí pramenit z jednotlivce. Svoboda je nutná pro technologický pokrok. Když je svoboda ztracena, technologie upadá a společnost se vrací zpět do doby temna, do skutečného barbarství.

Toto zvláštní klišé se snaží spojit svobodu a malý stát s koňským povozem. Socialismus a silný stát je potom lživě předpokládán jako šitý na míru tryskáčům a televizím. Přitom je to navíc právě

socialismus a státní plánování, co je staletí staré, od divošského orientálního despotismu starověkých říší až k totalitnímu režimu Inků. Svoboda a morálka si bojovala cestu pomalu během staletí, až rozšířená svoboda umožnila velký technologický pokrok průmyslové revoluce a rozkvět moderního kapitalismu. Obrat ke stále většímu etatismu hrozí návratem zpět k barbarství starověku.

Etatisté o sobě vždy mluví jako o „progresivních“ a o libertariánech jako o „reakcionářích“. Tato označení vychází přesně z klišé, které jsme zde rozebrali. Tento „technologický determinismus“ jako argument pro etatismus započal s Karlem Marxem a pokračoval s Thorsteinem Veblenem a jeho početnými žáky, skutečnými reakcionáři naší doby.

Článek vyšel na Mises.cz. Překlad Dominik Stroukal.

Být jenom nejlepší ve státní maturitě vám bude v životě k ničemu. Nabízíme víc.

ZVEME VÁS NA DNY OTEVŘENÝCH DVĚŘÍ
WWW.PORG.CZ

**GYMNÁZIUM
A ZÁKLADNÍ
ŠKOLA**

**PORG
Libeň**

**PORG
Nový**

**PORG
Ostrava**

Chcete pracovat pro leadera ve svém oboru?

Chcete zázemí silné a úspěšné společnosti?

*Chcete mít možnost seberealizace
a kariérního růstu?*

Hledáme kandidáty na pozici

OBCHODNÍ MANAŽER/KA

Pracovní náplň:

- Rozvoj současných obchodních aktiv a zisk nových příležitostí v rámci celé ČR

Požadavky:

- VŠ/SS – obchodního, ekonomického, technického směru
- Vyjednávací a komunikační dovednosti
- Obchodní myšlení a organizační schopnosti
- Potenciál udržet a rozvíjet vztahy se zákazníky
- Znalost MS Office
- Komunikační znalost AJ / NJ
- Řidičský průkaz sk. B
- Výhodou je zkušenost a prokazatelné úspěchy na podobné pozici

Životopis zašlete:

recruitment2@seznam.cz

